

Halina Buk

OCZEKIWANIA ŚRODOWISKA BIZNESU CO DO KSZTAŁCENIA EKONOMISTÓW PRZEZ UCZELNIĘ WYŻSZĄ

EXPECTATATION OF BUSINESS ENVIRONMENT IN ECONOMIST EDUCATION BY HIGH SCHOOL

Katedra Rachunkowości Międzynarodowej, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
ul. 1 maja 50, 40-287 Katowice, e-mail: halina.buk@ue.katowice.pl

Summary. Business submits to high schools many postulates for quality undergraduate education in economic branch. The main from then refer to students general knowledge and skill to adapt in globalization process. Specially, education programmes need to adapt for current employment market and to join theoretical knowledge with practise. Academic staff is very important factor for realise these postulates.

Słowa kluczowe: edukacja, program kształcenia, umiejętności.

Key words: competence, education, education programme.

WSTĘP

Celem artykułu jest zaprezentowanie oczekiwań praktyków gospodarczych w związku z kształceniem przez uczelnie wyższe studentów i słuchaczy studiów podyplomowych na kierunkach ekonomicznych. Wyniki prezentacji są efektem badań prowadzonych w ramach projektu „Opracowanie i wdrożenie spójnych działań rozwojowych promujących przemiany w celu zapewnienia wyższych standardów edukacyjnych”, realizowanego przez Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach w ramach działania 4.1.1 „Wzmocnienie potencjału dydaktycznego uczelni”, określonego w IV priorytecie programu operacyjnego „Kapitał ludzki”.

W ramach tego projektu podjęto współpracę z przedsiębiorcami, pracodawcami i administracją publiczną. Głównym celem współpracy z biznesem była poprawa jakości kształcenia ekonomistów przez uczelnie wyższe. Podstawą opinii wyrażanych przez praktyków gospodarczych były następujące ich działania w ramach realizowanego projektu:

- udział w tworzeniu oferty dydaktycznej wybranych kierunków studiów;
- opracowanie wytycznych na temat kształcenia ekonomistów na poziomie studiów licencyjnych i magisterskich;
- tworzenie programów studiów podyplomowych dla wybranych kierunków;
- przedstawienie opinii na temat organizacji i prowadzenia studiów podyplomowych w badaniach ankietowych;
- udział w grupowych warsztatach i seminariach organizowanych dla przedsiębiorców z różnych branż i różnej wielkości przedsiębiorstw;
- ewaluacja prowadzonego procesu kształcenia.

W grupie współpracujących praktyków gospodarczych były osoby pełniące przez wiele lat funkcje w organach zarządczych i nadzorczych w dużych spółkach handlowych i międzynarodowych korporacjach, zajmujące znaczące stanowiska w administracji państwowej i administracji samorządowej, przedsiębiorcy prowadzący własną działalność gospodarczą czy też osoby zatrudnione na stanowiskach dyrektorów ekonomiczno-finansowych, jak i doradcy przedsiębiorstw międzynarodowych.

GLÓWNE POSTULATY PRAKTYKÓW GOSPODARCZYCH W ZAKRESIE KSZTAŁCENIA LICENCJATÓW I MAGISTRÓW NA KIERUNKACH EKONOMICZNYCH

Podstawowe tezy i opinie praktyków gospodarczych na temat kształcenia ekonomistów na poziomie studiów licencjackich i magisterskich dotyczą następujących kwestii:

- zakresu merytorycznego przekazywanej ogólnej wiedzy;
- kształtowania programów nauczania;
- umiejętności i kompetencji uzyskanych przez absolwentów;
- związku wiedzy teoretycznej z praktyką gospodarczą;
- wykładowców – nauczycieli akademickich.

Jeżeli chodzi o **zakres przekazywanej ogólnej wiedzy**, doświadczeni praktycy gospodarczy szczególnie podkreślają potrzebę szybkiego dostosowywania jej do postępującej globalizacji oraz do otoczenia międzynarodowego. Przedstawiają następujące opinie:

1. Ponieważ zarówno uregulowania prawne, jak i sposoby i metody postępowania zmieniają się w Polsce w sposób bardzo dynamiczny, a wiele zmian jest wręcz zasadniczych, więc istnieje duża potrzeba zarówno przekazania wiedzy o tych zmianach, o ich praktycznych skutkach, jak i przećwiczenia sposobów działania w związku z wprowadzanymi zmianami.
2. Ponieważ istnieją jeszcze różnice w sposobach funkcjonowania biznesu w Polsce i Europie, konieczne wydaje się przekazanie wiedzy o tych różnicach oraz ich praktycznych skutkach, a przede wszystkim rozwijanie umiejętności przystosowywania się do zasad europejskich.
3. W dobie globalizacji i gwałtownego „zmniejszania się” świata celowe jest przekazywanie wiedzy o różnicach występujących w różnych kulturach. Wiedza i umiejętności w tym zakresie pozwolą uniknąć wielu nieporozumień i pomogą w realizacji wielu zadań.
4. Umiędzynarodowienie procesu kształcenia w okresie integracji gospodarek krajów Unii Europejskiej jest niezbędne w wypadku kadr przedsiębiorstw należących do koncernów międzynarodowych. Absolwenci uczelni powinni być wszechstronnie przygotowani do swobodnego porozumiewania w ramach struktury koncernu z potencjalnymi partnerami, przypisując ten sam sens pojęciom i specjalistycznym terminom.

Ciekawym postulatem przedsiębiorców jest też, by studia magisterskie nie były powszechne i by tylko absolwenci po licencjacie z ekonomii kontynuowali naukę na ekonomicznych studiach magisterskich. W tej kwestii polskie środowisko akademickie także ma podobne zdanie i krytycznie ocenia system boloński kształcenia przyjęty przez uczelnie wyższe. Model amerykański, zgodnie z którym naukę na studiach magisterskich na kierunkach ekonomicznych podejmują licencjaci innych kierunków (głównie technicznych), jest niemożliwy do zaadaptowania w warunkach polskich.

Bardzo dużo cennych uwag i opinii dotyczących **kształtowania programów nauczania** wnoszą praktycy gospodarczy i pracownicy administracji publicznej. Są wśród nich następujące:

1. Konieczna jest zmiana sposobu kształtowania programów nauczania, często budowanych na potrzeby i umiejętności wykładowców, a nie na potrzeby gospodarki i służb publicznych. Trudno się nie zgodzić z taką opinią.
2. Bardzo ważnym zagadnieniem jest zarządzanie ryzykiem. Jest to dziedzina już znana i analizowana w Polsce, ale nadal w zbyt małym stopniu, a jej zrozumienie, jak i umiejętności praktycznego wykorzystania są mało powszechne. A przecież w dzisiejszych realiach umiejętności związane z zarządzaniem ryzykiem stają się koniecznością, więc i kształcenie w tym zakresie jest celowe.
3. Epoka internetu i społeczeństwo informacyjne wymuszają aktualizację programów kształcenia o zagadnienia procesów identyfikowanych w gospodarce opartej na informacji. Współczesna edukacja ekonomiczna pozwala przeprowadzić analizę znaczenia podstawowych cech produktów informacyjnych i specyficznych cech kosztów e-produktu, odmienną od analizy tradycyjnych form dystrybucji produktów.
4. Należałoby wzbogacić kształcenie o przedmioty związane z psychologią, socjologią i komunikacją między pracownikami, zwłaszcza po to, by nauczyć pracy w zespole.
5. Duże aspiracje zawodowe i potencjał intelektualny przyszłych absolwentów, brak zahamowań przed podjęciem pracy w zagranicznych ośrodkach gospodarczych, chęć sprostania wymaganiom międzynarodowej konkurencji sugerują prowadzenie zajęć w językach obcych specjalistycznych dla danej dziedziny, mimo barier językowych, a może nawet kulturowych.
6. Kształcenie absolwentów nie uwzględnia oczekiwań konkretnych branż i sektorów w gospodarce. Nie ma wpływu beneficjentów nauczania – przedsiębiorstw, instytucji publicznych – na ukierunkowanie zajęć dydaktycznych, zarówno wykładów, jak i projektów. Głównym kryterium programów nauczania powinno być zapotrzebowanie rynku na specjalistów z danej specjalności. Potwierdzeniem słuszności takiej opinii jest chociażby fakt dużego bezrobocia w grupie absolwentów wielu kierunków studiów.
7. Należy zmniejszyć liczbę przedmiotów na każdym stopniu studiów. Program studiów powinien być tak ułożony, aby zapewnić minimum programowe dla danego kierunku. Powinien być kształtowany suwerennie w zakresie uszczegółowień, rozszerzeń przez uczelnię i nie zależeć od przejściowych mód. Niestety, rzeczywiście na wielu uczelniach obserwuje się „szatkowanie” przedmiotów, pseudouatrakcyjnianie programów kształcenia, co skutkuje powielaniem treści wykładów w ramach różnych przedmiotów.
8. Programy studiów powinny być budowane z wykorzystaniem różnych kryteriów, np. charakteru przedsiębiorstwa (usługowe i produkcyjne), struktury własnościowej przedsiębiorstw (skarb państwa, prywatne), branży (zaawansowane technologie, informatyka oraz internet. sieci gastronomiczne, nieruchomości i budownictwo, telekomunikacja, placówki medyczne, instytucje finansowe i doradcze, banki). W programie powinien pojawić się przedmiot firma. Zajęcia z tego przedmiotu pozwoliłyby zrozumieć całą organizację – funkcje i procesy tam realizowane, ryzyko, które się pojawia bądź może pojawić, metody jego eliminacji, zagadnienia związane z zasobami ludzkimi, budowaniem wartości firmy.

9. Studia mają być czasochłonne i trudne, co można osiągnąć przez postawienie studentom większych wymagań w postaci opracowywania przez nich projektów, pisania opracowań, analiz, prac okresowych. Doprowadzi to do większego korzystania z publikacji, gromadzenia własnych materiałów czy samodzielnej pracy w bibliotece. Należy ograniczyć liczbę przedmiotów na każdym semestrze, co zmniejszy liczbę egzaminów, ale będą one trudniejsze. Taki system wymusi stworzenie warunków do prawdziwego studiowania.
10. Modyfikacji powinien ulec sposób nauczania języków obcych. Oprócz regularnej nauki w studium języków student będzie mógł rozwijać język w trakcie wykładów i ćwiczeń prowadzonych w języku obcym. Dodatkowym uatrakcyjnieniem kontaktu z językiem mogą być wykłady prowadzone przez pracowników dydaktycznych zagranicznych uczelni.

Jeżeli chodzi o **umiejętności i kompetencje absolwentów** studiów ekonomicznych, przedsiębiorcy wyrażają następujące postulaty:

1. Pożądane jest nabycie umiejętności i kompetencji w zakresie rozumienia istoty oraz mechanizmów funkcjonowania gospodarki w regionie.
2. Potrzebne są nowe metody w zakresie wnioskowania stochastycznego, pozwalające weryfikować hipotezy, cechy i zachowania populacji z dokonywaną estymacją podziałową w analizie struktur.
3. Pożądane są umiejętności i kompetencje związane z posługiwaniem się wiedzą i modelami makroekonomicznymi w analizie zjawisk i procesów gospodarczych zachodzących we współczesnych gospodarkach. Absolwenci wykazują zbyt słabą zdolność do planowania działań i analizy przyczynowo-skutkowej procesów gospodarczych.
4. Przydatne są umiejętności i kompetencje w zakresie wiedzy z rachunkowości w decyzjach strategicznych i operacyjnych przedsiębiorstw, umiejętności tworzenia i porównywania bilansów przedsiębiorstw w układzie międzynarodowym.
5. Absolwenci uczelni ekonomicznych mają bardzo wąską wiedzę merytoryczną. Pracodawca przede wszystkim oczekuje, że młodzi pracownicy odnajdą się na każdym stanowisku w organizacji, szybko ją poznają i zrozumieją podstawowe procesy biznesowe oraz bez zbędnego nadzoru będą pracowali na równi z długoletnimi pracownikami. Niestety, tak się nie dzieje. Absolwenci nie są samodzielni, a ich wąskie przygotowanie teoretyczne nie pozwala na szybką adaptację w przedsiębiorstwie. Dodatkowo dochodzą trudności w komunikacji, nieumiejętność pracy zespołowej i pracy pod presją czasu, brak systematyczności, terminowości i lojalności wobec zespołu i pracodawcy. Absolwenci źle znoszą niepowodzenia i porażki, źle się czują w warunkach ciągłych zmian.
6. Ważne jest, aby w trakcie edukacji nie ograniczać nauki tylko do wykształcenia umiejętności zdobywania i gromadzenia samej wiedzy jako takiej, ale żeby rozwinąć umiejętność zdobywania potrzebnej wiedzy, której w danym momencie się nie ma. Niezwykle ważne jest zakorzenienie pewnego „niepokoju”, czy podejmując jakieś działanie ma się odpowiednią, a konieczną wiedzę do zrealizowania zadania w sposób optymalny. Osoby z takim „niepokojem” stale zdobywają nową wiedzę, co ułatwia im realizację zadań i stale poprawianie swoich wyników.
7. Dużym problemem wielu absolwentów jest brak umiejętności wyciągania praktycznych wniosków z wyników swojej pracy. Młodzi pracownicy potrafią wykonać wspaniałe opraco-

wania czy też analizy, ale nie potrafią dołączyć do nich ostatniego, a najważniejszego rozdziału, jakim są wnioski. Może wynika to z dość powszechnego poglądu panującego w środowisku naukowców, że ich praca sprowadza się do wykonania badań, zrobienia analiz itp. Być może dla naukowców badanie jest celem samym w sobie, ale w pracy zawodowej badania i analizy powinny służyć wnioskowi, a następnie działaniom praktycznym. Dlatego celowe jest zwiększenie liczby analizowanych konkretnych, realnych przykładów, tzw. case'ów, i to od początku aż do końca, czyli ustalenia działań i obserwacji efektów. Dobrą drogą do kształtowania oczekiwanego sposobu myślenia są też różnego rodzaju gry symulacyjne, w których trakcie można podejmować decyzje i obserwować ich efekty.

8. Dobry absolwent powinien wykazywać właściwą postawę moralną, zdobyć wymagany zasób wiedzy i umieć go rozszerzać i wykorzystywać, mieć pożądane umiejętności i charakteryzować się właściwymi cechami. Jest to zadanie niezwykle trudne, ale konieczne do podjęcia, jeśli chcemy, aby nasze społeczeństwo się rozwijało, aby poprawiał się poziom i styl życia.
9. Umiejętnością bardzo ważną, jednak trudną do opanowania jest zdolność do efektywnej komunikacji. Zrozumienie wagi tego zagadnienia i wykształcenie umiejętności w zakresie komunikacji najlepiej można realizować drogą warsztatów. Pojawia się konieczność sprawdzenia, czy wszyscy mówimy i myślimy o tym samym problemie i czy wszyscy rozumiemy sposób dojścia do jego rozwiązania.

Pracodawcy bardzo podkreślają potrzebę **związku wiedzy teoretycznej z praktyką gospodarczą**. Świadczą o tym następujące ich opinie:

1. Należy uciec od konformizmu i petryfikowania zastanego poziomu wiedzy ekonomicznej oraz od uprawiania nauki w oderwaniu od realiów gospodarczych.
2. Potencjał infrastruktury dydaktycznej znajdującej się na uczelniach należy wzmocnić zasobami i praktyką życia gospodarczego, aby teoria wyniesiona z zajęć dydaktycznych nie odbiegała od praktyki rynku.
3. Należałoby ograniczać kształcenie teoretyczne z jednego wąskiego zakresu przedmiotowego na rzecz analizy praktycznych złożonych przypadków, wymagających wiedzy z szerszego zakresu przedmiotowego.
4. Treści podawane na wykładach i rozwijane na ćwiczeniach często są tylko teoretyczne; brak jest aktualnych przykładów, analiz opartych na aktualnych danych makro- i mikroekonomicznych.
5. Należałoby zweryfikować programy kształcenia pod kątem przybliżenia ich do potrzeb praktyki, uatrakcyjnając je przez udział przedstawicieli praktyki gospodarczej na zajęciach (wykłady, ćwiczenia).
6. Modyfikacja programów nauczania służąca ich ściślemu powiązaniu z praktyką mogłaby polegać np. na tworzeniu przez studentów projektów własnej firmy w ramach przedmiotu bądź bloku programowego. Studenci uczyliby się, jak prowadzić własną firmę i radzić sobie w warunkach nowej ekonomii. Programy nauczania muszą też uwzględniać wiedzę o różnych systemach komputerowych pomagających w zarządzaniu firmą.
7. Jeśliby szczegółowo przeanalizować wiele decyzji zawodowych, to są one podejmowane dla osiągnięcia jakiegoś celu, często nawet słusznego, ale bez przeanalizowania innych ich

skutków. Dlatego zrozumienie istoty zagadnień, mechanizmów działania, skutków, jak i wszelkich zagrożeń jest niezwykle ważne. Osoba, która podejmuje działania na podstawie przesłanek powierzchownych, stanowi bardzo poważne zagrożenie i dlatego większe zwrócenie uwagi na praktykę, na naukę praktycznych umiejętności, analizę konkretnych, występujących w życiu przypadków, analizę możliwych scenariuszy i ich efektów jest priorytetowe; to w tym kierunku powinny studia zacząć przygotowywać młodych ludzi żądnych wiedzy, gdyż każda uczelnia, wypuszczając młodą kadrę, powinna brać na siebie pewną odpowiedzialność za ich przyszłe działania, które mogą zmienić nasze życie.

8. Można zaobserwować dwie postawy podczas rozwiązywania trudnych zadań, obarczonych różnego rodzaju problemami i zagrożeniami. Są osoby, które w obliczu wyzwania, konieczności zajęcia się takim właśnie problemem, załamują się i tracą zdolność do szukania rozwiązania, a skupiają się na znajdowaniu argumentów dowodzących niemożliwości zrobienia czegokolwiek. To, niestety, postawa dość powszechna i generująca wiele trudności, gdyż oprócz problemu czy zadania musimy jeszcze przekonać ludzi o celowości jego rozwiązania. Na szczęście są też osoby, które zajmują się szukaniem sposobów, jak najefektywniej rozwiązać problemy stojące przed nimi. Takie właśnie kształtowanie postaw powinno stanowić wyzwanie dla nauczycieli akademickich.

W procesie dydaktycznym niezwykle ważnym ogniwem są **nauczyciele akademicy**. Od ich wiedzy zawodowej, zdolności przekazu oraz innych cech także zależy jakość kształcenia studentów. Pracodawcy i w tej materii wyrazili swoje zdania. Są one następujące:

1. Niewłaściwy system zatrudniania pracowników nauki. Na uczelniach państwowych praktycznie nie funkcjonuje system kontraktowy ani system wymuszający zatrudnianie specjalistów praktyków gospodarczych; większość pracowników nauki stanowią teoretycy, którzy w praktyce gospodarczej nigdy nie funkcjonowali.
2. Pewien klasyk użył sformułowania, czy też określenia, że coś jest „oczywistą oczywistością” i taką „oczywistą oczywistością” jest to, że aby kogoś czegoś nauczyć, trzeba samemu umieć to zrobić, a nawet więcej – trzeba samemu mieć doświadczenie w wykonywaniu danej rzeczy, i to w bardzo różnych sytuacjach. Określonych umiejętności powinien nas uczyć ktoś o odpowiednim doświadczeniu i mający stosowną wiedzę. Na przykład należy oczekiwać nauki sporządzania rocznego rozliczenia od osoby, która składała, a jeszcze lepiej składa je do urzędu skarbowego.
3. Od nauczycieli akademickich należy oczekiwać znajomości „życia”, umiejętności praktycznych i zdolności łączenia teorii z praktyką. Samo doświadczenie jest równie zgubne jak sama teoria i dopiero umiejętność łączenia tych dwóch elementów jest sztuką, którą warto i trzeba przekazywać studentom.
4. Osoby zainteresowane karierą akademicką w różny sposób przygotowują się do zawodu i realizują swoją ścieżkę zawodową. Niektórzy realizują swój rozwój, przygotowując prace naukowe i osiągając kolejne szczeble, takie jak doktorat czy habilitacja. Są to osoby, które mają znakomitą wiedzę teoretyczną, ale żadnych własnych doświadczeń i w związku z tym mają kłopot z łączeniem teorii z praktyką. Inni wybrali podobną ścieżkę kariery, ale łączą pracę na uczelni z pracami eksperckimi, doradczymi itp., jednak bez ponoszenia za nie odpowiedzialności. Mają więc możliwości poznawania praktyki gospodarczej w dużo większym

stopniu niż przedstawiciele pierwszej grupy, ale powinni mieć świadomość znikomości swojej wiedzy praktycznej, bo jeśli nie, to mogą stanowić poważne zagrożenie.

5. Z pełnym przekonaniem można stwierdzić, że najważniejszą drogą do zostania nauczycielem akademickim jest łączenie zajęć dydaktycznych z pracą zawodową związaną z obranym kierunkiem, i to taką pracą, w której można obserwować wyniki swoich decyzji, działań, wrażliwość efektów na przeróżne elementy, ale też związaną z odpowiedzialnością za skutki. Najlepiej jest, jeśli można poznawać własny wpływ na sukces przedsiębiorstwa. Dopiero po takich doświadczeniach powinno się uczyć innych. Dobrze jest, aby pracując na uczelni, nie zrywać kontaktu z praktyką. Doświadczenia potwierdzają słuszność tej drogi, a nauczyciele ją realizujący cieszą się największym autorytetem wśród otoczenia, w tym wśród studentów.

POSTULATY CO DO JAKOŚCI KSZTAŁCENIA NA STUDIACH PODYPLOMOWYCH

Opinie i oczekiwania praktyków gospodarczych w zakresie kształcenia na studiach podyplomowych uzyskano na podstawie badań ankietowych, którymi objęto 214 respondentów – słuchaczy studiów podyplomowych na Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach. Ankieta obejmowała łącznie 14 grup pytań. W ramach każdej z nich wskazano 3–6 odpowiedzi. Przedmiotem badania były następujące kwestie:

- preferencje słuchaczy w wyborze uczelni organizującej studia podyplomowe;
- przesłanki decyzji o podjęciu studiów podyplomowych;
- kryteria wyboru kierunku studiów podyplomowych;
- preferencje w zakresie organizacji studiów podyplomowych, jak czas trwania i częstotliwość zajęć, przerwy w trakcie zajęć, liczebność grup organizacyjnych;
- oczekiwania wobec wykładowców, ich wiedzy teoretycznej i doświadczeń praktycznych, techniki prowadzenia zajęć;
- preferencje w zakresie aktywizowania słuchaczy w czasie zajęć oraz formy zaliczenia studiów podyplomowych.

Jeżeli chodzi o preferencje słuchaczy w wyborze uczelni organizującej studia podyplomowe, to słuchacze zdecydowanie preferują studiowanie na państwowej uczelni wyższej ze wszystkimi uprawnieniami akademickimi, na co wskazuje aż 91,3% odpowiedzi. Szczegółowe wyniki w tabeli 1.

Tabela 1. Preferencje ankietowanych dotyczące ośrodka oferującego studia podyplomowe

Ośrodek	Liczba odpowiedzi	Struktura, %
Państwowa uczelnia wyższa ze wszystkimi uprawnieniami akademickimi	210	91,3
Niepubliczna szkoła wyższa z uprawnieniami doktoryzowania	16	7,0
Niepubliczna szkoła wyższa bez uprawnień doktoryzowania	2	0,9
Niepubliczna szkoła wyższa zawodowa (licencjat)	0	0,0
Bez znaczenia	2	0,9
Razem	230	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Przy wyborze przez słuchaczy uczelni wyższej do realizacji studiów podyplomowych nie ma istotnego wpływu to, czy jest to ta sama uczelnia, którą słuchacz ukończył. Odpowiedzi ankietowanych rozłożyły się prawie że równomiernie (por. tabela 2).

Tabela 2. Związek między wyborem przez ankietowanych ośrodka studiów podyplomowych a ukończoną przez nich szkołą wyższą

Wybór	Liczba odpowiedzi	Struktura, %
Ta sama uczelnia	80	36,4
Inna uczelnia	69	31,4
Bez znaczenia	71	32,3
Razem	220	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Z tabeli 3 wynika, że przy wyborze kierunku studiów słuchacze przede wszystkim (55,6%) kierują się pozyskanymi pozytywnymi opiniami. Drugoplanowym czynnikiem jest bliskość danego ośrodka (16,0%).

Tabela 3. Kryteria wyboru przez ankietowanych kierunku studiów podyplomowych w danym ośrodku

Kryteria	Liczba odpowiedzi	Struktura, %
Pozyskane pozytywne opinie	160	55,6
Najbliższy dojazd	46	16,0
Skierowanie pracodawcy bez możliwości wyboru ośrodka	6	2,1
Łatwiejsza forma zaliczenia aniżeli w innym ośrodku	1	0,3
Niższa opłata za studia w porównaniu z innymi ośrodkami	29	10,1
Inne czynniki	46	16,0
Razem	288	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Najważniejszą motywacją do podjęcia studiów podyplomowych (tabela 4) jest poszerzenie wiedzy (57,7%), a na drugim miejscu plasuje się uzyskanie uprawnień zawodowych (31,4%).

Tabela 4. Najważniejsze motywacje do podjęcia przez ankietowanych studiów podyplomowych

Motywacja	Liczba odpowiedzi	Struktura, %
Uzyskanie uprawnień zawodowych	104	31,4
Poszerzenie wiedzy	191	57,7
Posiadanie świadectwa ukończenia studiów podyplomowych	28	8,5
Przymus pracodawcy	3	0,9
Inne czynniki	5	1,5
Razem	331	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Przy proponowanych opcjach czasu studiowania (6–16 miesięcy) słuchacze preferują cykl kształcenia do 10 miesięcy. Oczekują zatem zamknięcia czasu studiowania w dwóch semestrach (por. tabela 5).

Tabela 5. Preferencje ankietowanych dotyczące łącznego czasu trwania studiów podyplomowych (przy 160 godzinach zajęć)

Łączny czas trwania studiów podyplomowych	Liczba odpowiedzi	Struktura, %
6 miesięcy	23	10,5
10 miesięcy	148	67,3
16 miesięcy	19	8,6
Bez znaczenia	30	13,6
Razem	220	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Słuchacze nie mają zdecydowanie preferowanej formy zaliczenia studiów (tabela 6). Opinie się rozkładają – 26,2% opowiada się za egzaminem po każdym module zajęć, 23,4% za jednym egzaminem po drugim semestrze, a 23,4% za pracą dyplomową z jej ustną obroną.

Tabela 6. Preferencje ankietowanych dotyczące formy zaliczenia studiów podyplomowych trwających 2 semestry

Forma zaliczenia studiów podyplomowych trwających 2 semestry	Liczba odpowiedzi	Struktura, %
Praca dyplomowa (40–50 stron) wraz z jej ustną obroną	57	23,4
Praca dyplomowa (jw.) + jeden egzamin pisemny (np. test)	11	4,5
Egzamin pisemny (test) po każdym module zajęć	64	26,2
Egzamin pisemny (test) po każdym semestrze	39	16,0
Egzamin pisemny (test) po drugim semestrze	57	23,4
Bez znaczenia	16	6,6
Razem	244	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Z badań wynika, że słuchacze studiów podyplomowych w zdecydowanym zakresie akceptują własne aktywne angażowanie się w zajęcia, przy czym 25,4% popiera przeznaczenie na to co najmniej 1/4 łącznego czasu zajęć, 15,3% co najmniej 1/3 łącznego czasu zajęć, a 20,6% nawet 1/2 łącznego czasu (por. tabela 7).

Tabela 7. Opinie ankietowanych dotyczące zaangażowania wykładowców i słuchaczy na zajęciach

Zaangażowanie wykładowców i słuchaczy na zajęciach	Liczba odpowiedzi	Struktura, %
Główna aktywność wykładowców	87	35,1
Realizacja ćwiczeń przez słuchaczy (wymiar 1/4 łącznego czasu)	63	25,4
Realizacja ćwiczeń przez słuchaczy (wymiar 1/3 łącznego czasu)	38	15,3
Realizacja ćwiczeń przez słuchaczy (wymiar 1/2 łącznego czasu)	51	20,6
Bez znaczenia	9	3,6
Razem	248	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Dane w tabeli 8 wskazują, że dla słuchaczy studiów podyplomowych stopnie i tytuły naukowe wykładowców nie mają istotnego znaczenia. Dla 37,8% w ogóle nie mają znaczenia.

Tabela 8. Opinie ankietowanych dotyczące znaczenia stopnia i tytułu naukowego wykładowców

Stopnie i tytuły naukowe wykładowców	Liczba odpowiedzi	Struktura, %
Profesorowie zwyczajni	87	30,4
Doktorzy habilitowani	58	20,3
Doktorzy	33	11,5
Bez znaczenia	108	37,8
Razem	286	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Słuchacze studiów podyplomowych bardzo wyraźnie preferują jako wykładowców teoretyków z doświadczeniem praktycznym (74,8%). Na kolejnym miejscu plasują się praktycy gospodarczy (18,4%), a tylko 5,2% słuchaczy akceptuje dobrych dydaktyków bez doświadczenia praktycznego (por. tabela 9).

Rozproszone są opinie w kwestii liczebności grupy (tabela 10). 36,6% słuchaczy akceptuje liczną grupę (do 60 osób), oczekując niezwiększenia opłaty za studia. Jednakże 26,3% słucha-

czy godzi się na zwiększenie opłaty za studia o 30%, aby liczebność grupy nie przekraczała 30 osób.

Tabela 9. Opinie ankietowanych na temat znaczenia doświadczenia praktycznego wykładowców

Doświadczenie praktyczne wykładowców	Liczba odpowiedzi	Struktura, %
Wyłącznie praktycy gospodarczy	46	18,4
Teoretycy z doświadczeniem praktycznym	187	74,8
Doświadczenie praktyczne nieistotne, jeśli są dobrymi dydaktykami	13	5,2
Bez znaczenia	4	1,6
Razem	250	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 10. Zdanie ankietowanych na temat liczebności grupy słuchaczy

Liczebność grupy słuchaczy	Liczba odpowiedzi	Struktura, %
Maksymalnie 30 osób przy opłacie za studia zwiększonej o 30%	54	26,3
Maksymalnie 40 osób przy opłacie za studia zwiększonej o 20%	60	29,3
Maksymalnie 50 osób przy opłacie za studia zwiększonej o 10%	16	7,8
Maksymalnie 60 osób bez zwiększenia opłaty za studia	75	36,6
Razem	205	100,0

Źródło: opracowanie własne.

Studia podyplomowe są nie tylko wizytówką uczelni wyższej. Dla wielu uczelni są przede wszystkim znaczącym źródłem dochodów. Wymagają więc odpowiedniej staranności ze strony organizatorów zarówno od strony formalnej, jak i merytorycznej.

PODSUMOWANIE

Przedsiębiorcy i pracodawcy, mający doświadczenia w praktyce gospodarczej, bardzo doceniają rolę poziomu i jakości kształcenia w rozwoju społecznym i ekonomicznym każdego kraju. Sukces społeczeństwa jest zależny od poziomu edukacji. W całym tym systemie bardzo ważne miejsce zajmują studia wyższe, gdyż to one ostatecznie kształtują ludzi, z którymi przychodzi nam współpracować na co dzień. To od nich w znacznym stopniu zależy, w jakich warunkach będziemy wszyscy żyli obecnie i w przyszłości.

Środowisko akademickie powinno wsluchiwać się w oczekiwania biznesu i administracji co do zakresu merytorycznego i jakości kształcenia zarówno na studiach licencjackich i magisterskich, jak i na studiach podyplomowych. Zmusza do tego zwłaszcza aktualna sytuacja demograficzna w Polsce, duża konkurencyjność uczelni niepublicznych, otwarte szkolnictwo wyższe nie tylko w krajach członkowskich Unii Europejskiej, ale także w innych krajach świata. Nie bez znaczenia jest też coraz trudniejsza sytuacja finansowa uczelni publicznych.